

Figurák búvölete

Kótai József, Máté János és Muharos Lajos ötvösművészek kiállítása
a Klebelsberg Kultúrkúriában

Máté János:
Kis oroszlán,
aquamanile /
János Máté: Little Lion.
Aquamanile
[2006] öntött bronz,
viaszveszejtéses /
cast bronze,
lost-wax casting
[23x24x10 cm]

■ Kótai József, Máté János és Muharos Lajos ötvösművészek munkáiból nyílt ez év február 12-én egy rendkívül érdekes és szép kiállítás a Klebelsberg Kultúrkúriában.

A három művész a szó legszorosabb értelmében kortársa egymásnak, három éven belüli születésükkel és főiskolai diplomájukkal, azonos mestereikkel, Kopcsányi Ottóval és Nagy Józseffel. Nyilvánvaló, hogy azonos angyal volt a szolgálatos, vagy azonos volt a csillagok állása is, amikor a világba induló lelküket el-

Fotó: Co-Libri Reklámgrafika Bt.

Máté János: Edényfelhúzás (Az ötvösség isteni eredetű,
de nem vagyunk angyalok éremsorozatból) /
János Máté: Pulling up the Vessel (From the medal series
'Metalworking Is Of Divine Origin, But We Are Not Angels')
[2003] öntött bronz, viaszveszejtéses /
cast bronze, lost-wax casting [Ø 8 cm]

látták különféle útravalóval, többek közt alkotótehetséggel. Csakis így történhetett, hogy mindhárman az ötvösséget választották, azt a tevékenységet, amelyben a kemény fém csak kemény munkával, a mesterségbeli tudás alapos ismeretével és tökélyre törő szentélyes gyakorlásával válik műalkotássá.

A közös kiállítás mindegyik darabja figurális alkotás, amelyeket mély szemléleti egység fog egybe, függetlenül attól, hogy 20-30 centiméter magas bronz aquamanilek vagy néhány milliméteres, ékszereket díszítő ezüstalakoscskák formájában jelennek meg. Ér-

Fotó: Co-Libri Reklámgrafika Bt.

Máté János:
Hová pottyantam?,
aquamanile /
János Máté: Where Did
I Drop? Aquamanile
 [2009] *bronzlemez,*
domborított,
forrasztott /
bronze plate,
embossed, welded
 [15x25x12 cm]

vényes ez Kótai József és Máté János érmeiken ábrázolt figuráira is. Mindegyiket a tökéletes formaadás, az alakok játékos, szeretetteljes és derűsen groteszk megformálása jellemzi. Érződik rajtuk az alkotók öröme, ami maradéktalanul átsugárzik a művek nézőire is.

Máté János egy középkori tárgytypust elevenített fel, azokat a vízöntő edényeket, amelyeket a kereszties hadjáratokkal megismert keleti – iszlám – állat alakú füstölőedények mintájára a 12. században kezdtek készíteni az európai ötvösök. A középkor végéig igen kedvelt aquamanilék legtöbbje oroszlánt formáz, de rövidesen elterjedtek az emberi alakokkal kiegészített – az iszlám fémművéségben ismeretlen – edények, lovas vadászokat, páncélos lovagokat, az oroszlánnal küzdő Sámson, kentaurokat, férfi vagy női fejeket és büszköket ábrázoló figurák is. Néha még a szatíra is helyet kap köztük, az egyik aquamanile a négykézláb

álló Szókratészt ábrázolja, a hátán lovagló híresen kardos feleségével, Xanthippével.

Egy különleges eljárással, a viaszveszejtéses öntéssel készültek, amelynek lényege, hogy az agyagmagon a figurát viaszból készítik el minden apró részletével együtt, ezt egy agyagköpennyel veszik körül s szárítás után kiegészítik. A kiolvadt viasz helyére öntik a bronzot, majd a köpenyt – az öntőformát – letördelik a figuráról. Az ezzel az eljárással készült minden darab egyedi és megismételhetetlen, ahogyan azok Máté János figurái is.

A középkor végével az aquamanilék készítése megszűnt, nem mentek át a stílusfejlődés további változásain. Ezért – és az azonos technika miatt is – idézik Máté János munkái a középkort, természetesen idézőjelbe téve. Ő is sok oroszlánt mintáz, de ezek nagyon mások, mint a középkor fenyegető, fogait mutató,

hátrafeszülő hátsó lábakkal álló oroszlánjai. Tartásukban, hatalmas fogaikkal még hasonlítanak rájuk a *Kis oroszlán* és a *Ferenc Jóska*, de míg az előbbivel a mindenre kész stréberséget, az utóbbival az öreg császár portréját is megmintázta a művész. A fenékre tottyant *Nevető oroszlánfióka* és az *Ajándék oroszlánnak ne nézd a fogát* már csak funkciójuk és technikájuk szerint aquamanilék, egészükben Máté János groteszk derűvel megformált figurái.

Ugyanilyen metamorfózison mentek át a középkori lovagok, a *Szárnyalást ígértetek*, az *Amazon*, a *Talpon maradni* mindig dús idomú női lovasai tartásukkal, gesztusaikkal, beszédes arckifejezésükkel közvetítik a művész mondanivalóját, a bevett, évezredek legendák ironikus átfogalmazását. Az *Amazon* kissé rémülten kuporog lova farán, az elragadott Európa pedig a bika hátán békésen hasalva vakargatja elrablója tarkóját.

Vannak más technikával készült aquamanilék is, az *Európa elrablása*, a *Címertartó oroszlán*, a *Benne vagyunk a csőben* és a *Hová pottyantam?* című munkák bronzlemezről domborítva és forrasztva készültek. A hasonló témájú öntött plasztikákkal együtt nézve világosan megmutatkozik, milyen óriási szerepe van az anyaggal dolgozó művésznek – az iparművésznek – az anyagok és a készítési technikák kiválasztásának.

Kótai József kiállított munkái ezüstből és bronzból öntött kisplasztikák és érmek, amelyeken az egész felületet kitöltik, szinte szétfeszítik az alapból magasan kiemelkedő figurák. Ezek is viaszveszejtéses eljárással készültek, ezzel a technikával érte el a művész a kis felületeken, a 8-10 centiméter átmérőjű érmeken is a narratív jelenetek rendkívüli részletgazdagságát.

Kótai is visszanyúl az ötvösség múltjához, a barokk kor gazdag ezüstoffalatú és -talpatú kagylóból ké-

Máté János: Európa elrablása, aquamanile / János Máté: The Rape of Europa. Aquamanile
[2007] öntött bronz,
viaszveszejtéses /
cast bronze,
lost-wax casting
[11x20x8 cm]

Fotó: Co-Libri Reklámgrafika Bt.

szült díszedényeit idézik *Neptun* és *Sellő* című munkái, Máté Jánoshoz hasonlóan itt is idézőjelbe téve, saját, mai nyelvére átfogalmazva a foglalat ezüstfiguráit. Kótai azonban nem a groteszk formák és az ironia eszközeivel él, ő a legendás figurákat időtlen, örök emberi alakban realizálva jeleníti meg. Azt, hogy hivatása mennyire meghatározza egész személyiségét, a számtalan formában megjelenő Szent Eligius-ábrázolások jelzik. Az ötvösök védőszentje a 7. században volt a Meroving-udvar ötvöse, majd Noyon püspöke. Alakja hol a hagyományos formában, egyedül, püspöki ornátusban, kezében ötvösszerszámokkal jelenik meg a plasztikákon, hol egy ötvös mellett patrónusként, bronz éremsorozatán pedig a szent legendájának jeleneteit meséli el.

A kisméretű, tökéletes kivitelű ezüstplasztikák mellett a művész nagyobb, viaszveszejtési eljárással készült bronzkompozíciókat is készített, a *Savoyai Eugén (Apotheosis)* és a *Sóstói Eligius* technikailag bravúrosan kivitelezett munkák. Az utóbbin a püspök lebegő figurája alatt éppen az öntéssel munkálkodó ötvösöket mintázta meg.

Kótai figurái mindig valamiféle kedves derűt sugároznak, ez különösen érződik a *Betlehem* című plasz-

Fotó: Co-Libri Reklámgrafika Bt.

Fotó: Co-Libri Reklámgrafika Bt.

**Kótai József:
Patrónus, érem /
József Kótai: Patrón.
Medal**

[1986] öntött ezüst /
cast silver [Ø 5 cm]

tikán, amelyen Mária köpenyével óvja az előtte fekvő Kisjézust, vagy a *Fazekason*, aki korongja mellett tilve éppen szomját oltja egy óriási bokályból.

Muharos Lajos munkáin az ötvösművészet teljes eszköztára megjelenik, sőt még annál is több, mivel a díszítésükhöz szívesen felhasznált féldrágaköveket is maga faragja és formázza. Kelyheket és serlegeit a hagyományos felhúzással alakítja ki, s így készült egyik fiatalkori plasztikája, a mára gyönyörű patinát kapott sárgaréz *Lófej* is. Az ezüstserlegeket vésett rajzok és poncolt, ornamentális szegélyek díszítik, száruk gyakran féldrágakő. A kelyhek a klasszikus formát követik, nodusuk áttört, amelyen féldrágakő oszlopocskák között apró öntött figurák jelennek meg.

Sajnálatos, hogy Muharos kelyhei – kereslet hiányában – nemigen töltik be eredeti liturgikus rendeltetésüket. Ennek kényszerű tudomásulvételét jelzi az egyik nodus, amelyen ugyan ószövetségi jelenetek láthatók, de nem éppen oltárra zánt válogatásban. A három jelenet ugyanis Dávid királyt és az elcsábított Betsabét, a lerészegedett Sámsont és a haját lenyíró Delilát, végül a Putifárnétól menekülő Józsefet ábrázolja.

Nagyobb méretű öntött bronzplasztikáin – *Szent György* és *Európa elrablása* – az ágyazott zománc is

←
**Kótai József:
Szent Eligius-
éremsorozat (részlet) /
József Kótai:
Saint Eligius. Medallion
series (detail)**
[2001] öntött bronz,
viaszveszejtési /
cast bronze, lost-wax
casting [Ø 8 cm]

**Kótai József: Neptun /
József Kótai: Neptune**
[2004] öntött ezüst,
tengeri csiga,
magasság: 18 cm /
cast silver, sea snail,
height: 18 cm

Fotó: Co-Libri Reklámgrafika Bt.

megjelenik a középkori limoges-i bronzok hagyományának megfelelően a ruhák redőzetében és a figurák szemein.

Muharos munkásságát idézve elsősorban ékszerei jutnak az eszünkbe, függő násfáinak mindegyike egy-egy elragadó miniatűr remekmű. Faragott féldrágakövekkel, apró öntött figurákkal gazdagon díszített násfái bibliai és mesejeleneteket, a görög mitológia alakjait, Szent Eligiuszt és sok-sok változatban Noé

Fotó: Co-Libri Reklámgrafika Bt.

**Muharos Lajos: Noé bárkája, násfá /
Lajos Muharos: Noah's Ark. Pendant**

[2010] öntött ezüst, féldrágakő, magasság: 7,3 cm / cast silver, half-precious stone, height: 7,3 cm

**Muharos Lajos:
Szent Eligius /
Lajos Muharos:
Saint Eligius**
[2006] ezüst,
féldrágakő,
magasság:
14,5 cm /
silver, half-
precious stone,
height: 14,5 cm

Fotó: Co-Libri Reklámgrafika Bt.

Muharos Lajos: Kehely / Lajos Muharos: Goblet

[2000] öntött és vert ezüst, féldrágakő / cast and beaten silver, half-precious stone [22,5 x Ø 10,5 cm]

állatokkal megrakott bárkáját jelenítik meg. Az egyik-
ken még egy kinyitható rácsajtót is megmintázott a
bárka oldalán, amely mögött két apró, üzekedő kutya

Muharos Lajos: Szent Eligius / Lajos Muharos: Saint Eligius

[2007] ezüst, féldrágakő, magasság: 14,5 cm /
silver, half-precious stone, height: 14,5 cm

látható, ami csak részben profán jelenet, hiszen a bárkába azért kellett az állatokat párosával behajózni, hogy az özönvíz után újra benépesítsék a földet. Egy gyűrűn, amelynek 23 milliméter átmérőjű fején a féldrágakő lombozatú fa alatt Ádám és Éva egész alakos figurája is elfér, a művész leleménye a kígyót a gyűrű abroncsaként mintázta meg. Ezek az ékszerek elragadóan bájos figuráikkal az alkotás örömét, a játékos fantáziát és a szeretetteljes derűt sugározzák.

A három művész közös kiállítása szép példáját mutatja az ötvösség legjobb hagyományainak, mindekelőtt a szakmai tudás tökéletességének, az örömmel végzett kézi munka szeretetének és a választott mesterségük megbecsülésének. Ezt fejezik ki Kótai József Szent Eligius-alakjai és Máté János éremsorozata, amelynek címe *Az ötvösség isteni eredetű, de nem vagyunk angyalok*. Pedig az érmeek mindegyikén egy angyal látható, aki az ötvösség egy-egy munkafázisát végzi, az ötvöztéstől és edényfelhúzástól a domborításon és forrasztáson keresztül és a reszelésig és a kézi vésésig. S végül erről szólnak Muharos Lajos Szent Eligius-alakjai is, amelyek közül néhány a püspöki ornátusba öltöztetett kollégák arcvonásait viseli, köztük Kótai Józsefét és Máté Jánosét. Palástjuk és infulájuk féldrágakő, Kótai egy nautilus-serlegén dolgozik, Máté egyik oroszlán-aquamaniléját tartja attribútumként a kezében.

A kiállításról – végre! – méltó, szép katalógus jelent meg a megnyitó napjára, a Magyar Művészeti Akadémia kiadásában. A bevezető szöveg Bakonyvári M. Ágnes értő elemzése – magyarul és angolul –, a kitűnő fotók és az elegáns kötet a Co-Libri Reklámgrafika Bt.-t dicséri.

LOVAG ZSUZSA
régész, művészettörténész

(Kótai, Máté, Muharos – Kortárs ötvösművészek. A kiállítás tisztelegés a 2014. január 8-án elhunyt Máté János ötvösművész életpályája előtt. Klebelsberg Kultúrkúria, Budapest, 2014. február 12–március 2.)

**Muharos Lajos: Európa elrablása /
Lajos Muharos: The Rape of Europa**

[1996] öntött bronz, csiszolt rekeszománc, magasság: 18 cm / cast bronze, chiselled cloisonné enamel, height: 18 cm

Fotó: Co-Libri Reklámgrafika Bt.